

Κεφάλαιο 5

4. Εικαστικές τέχνες και μουσική

Α. Αρχιτεκτονική

Εκκλησίες:

Ι. Ρυθμοί (= σχήματα):

1. Βασιλική με τρούλο (Αγία Σοφία)
2. Σταυροειδής με τρούλο (σταυρός εγγεγραμμένος σε τετράγωνο).

Παραλλαγές:

α/ Αγιορείτικος τύπος (τρεις κόγχες)

β/ Πεντάτρουλος

3/ Οκταγωνικός

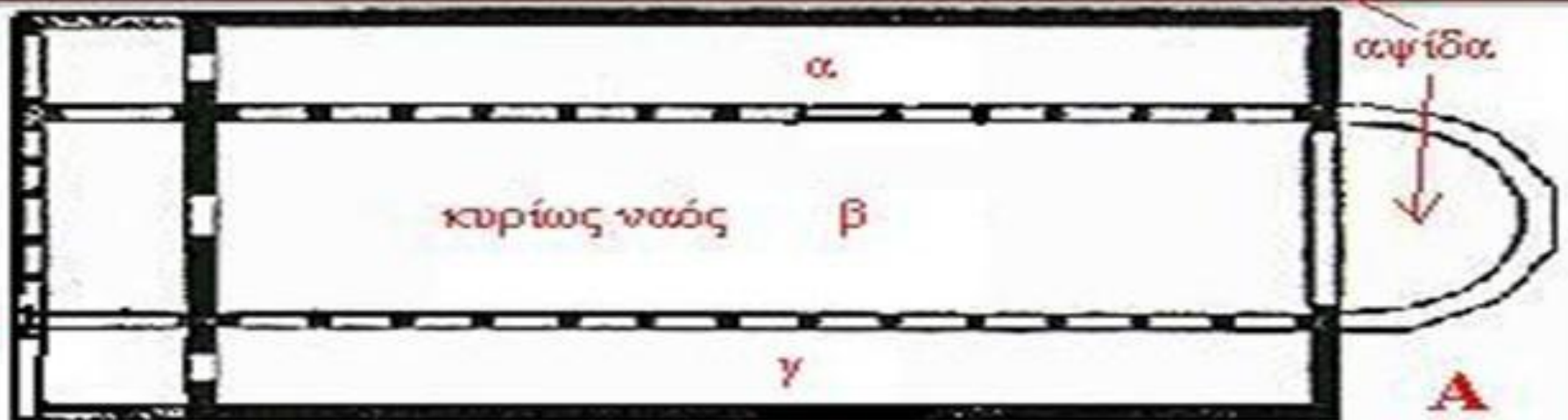

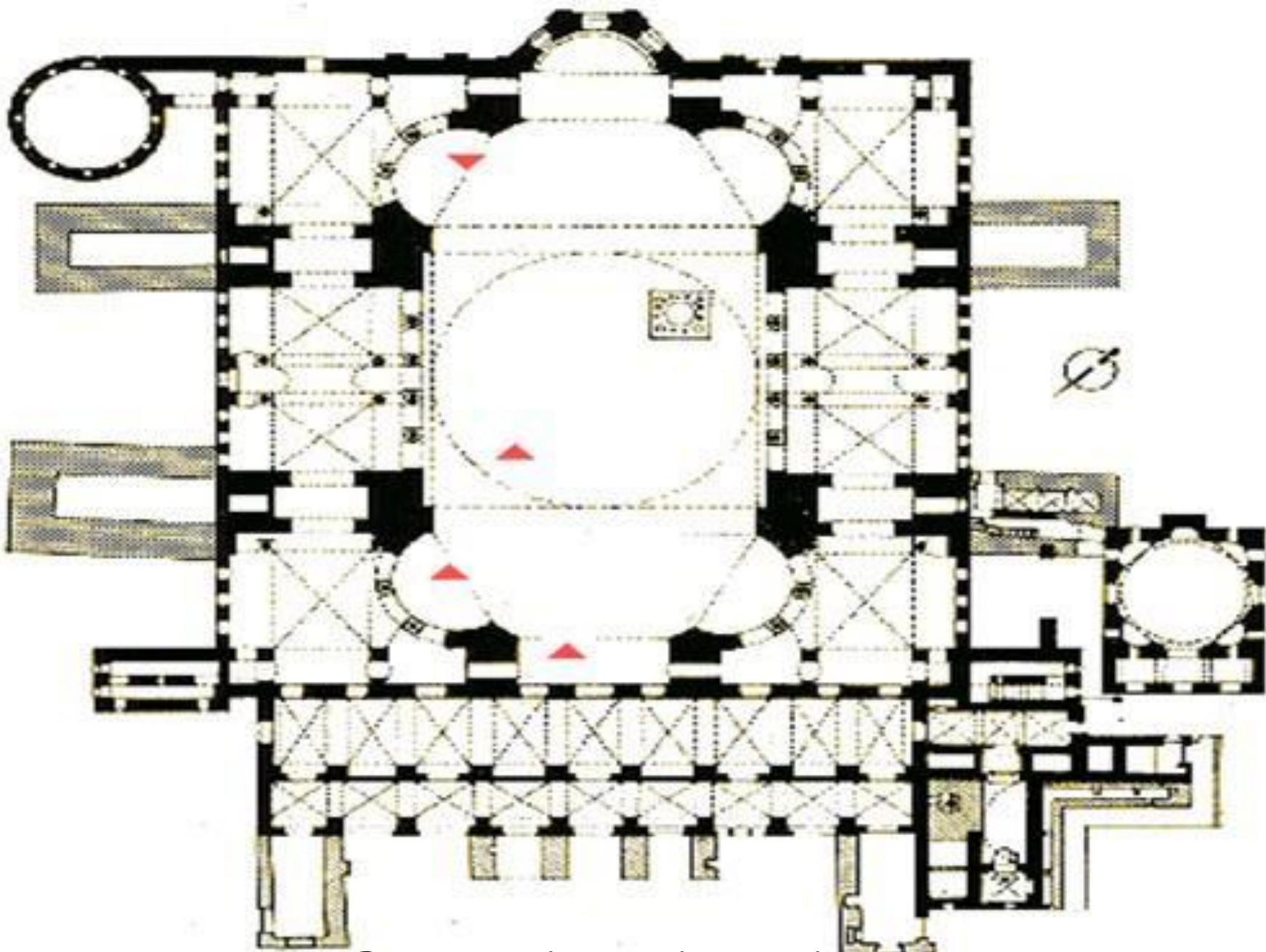
ΑΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΟΣ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Βασιλική

Βασιλική

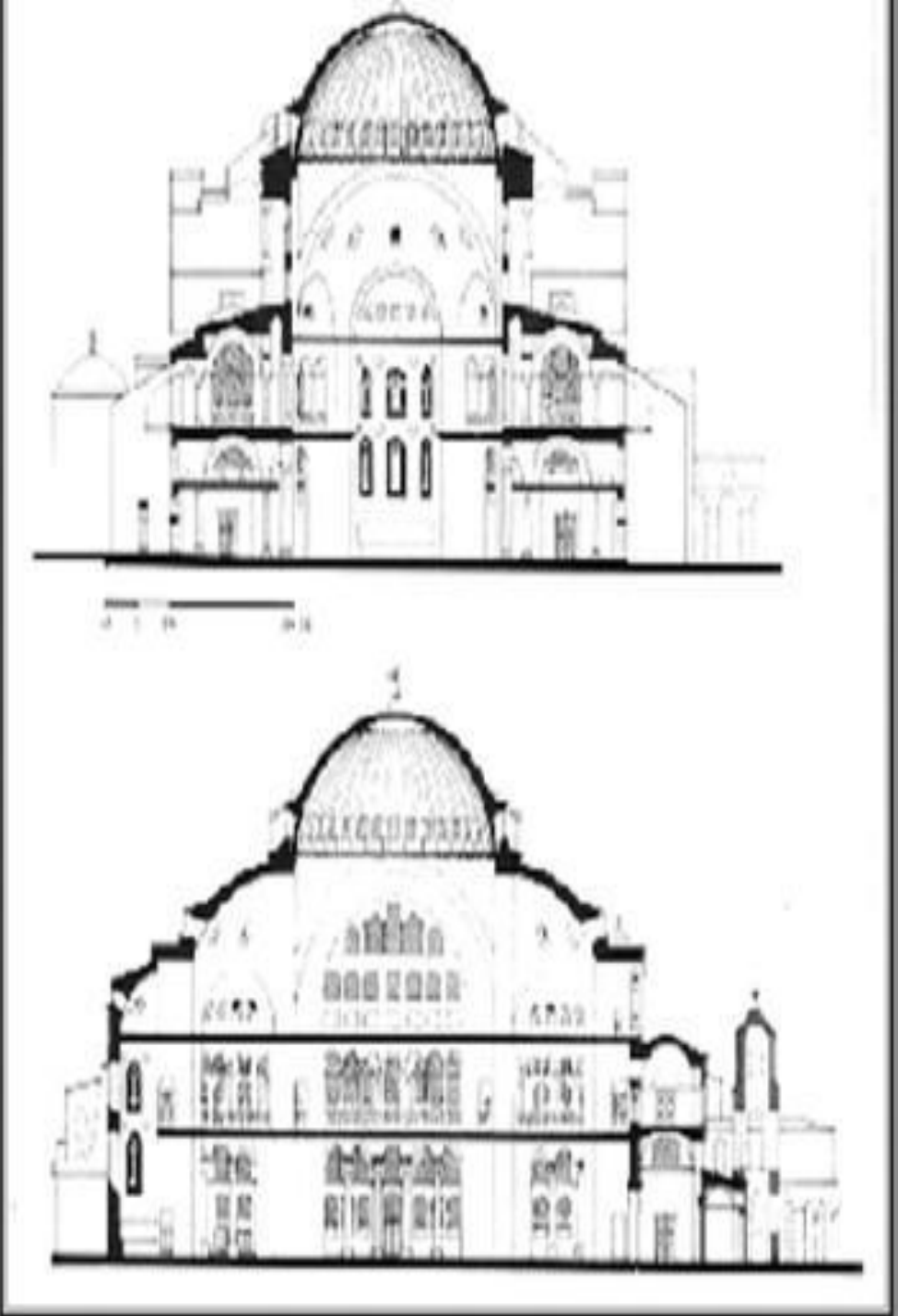
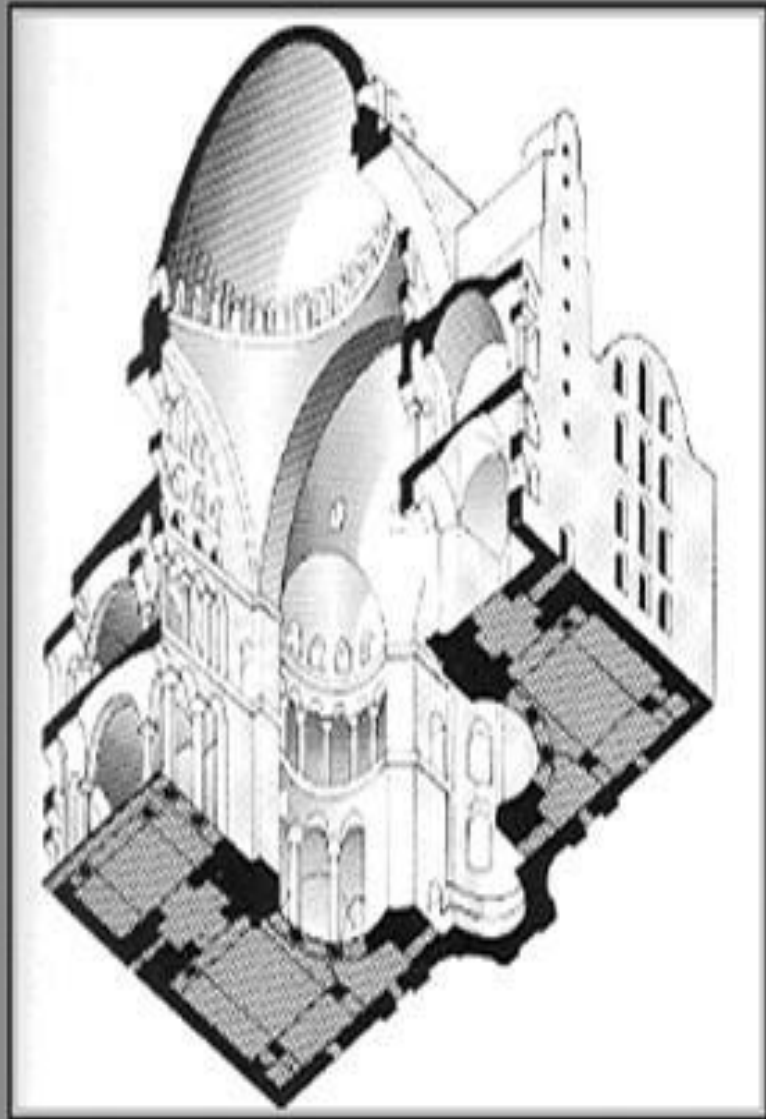

Βασιλική μετά τρούλου

0 5 25 M

Βασιλική μετά τρούλου

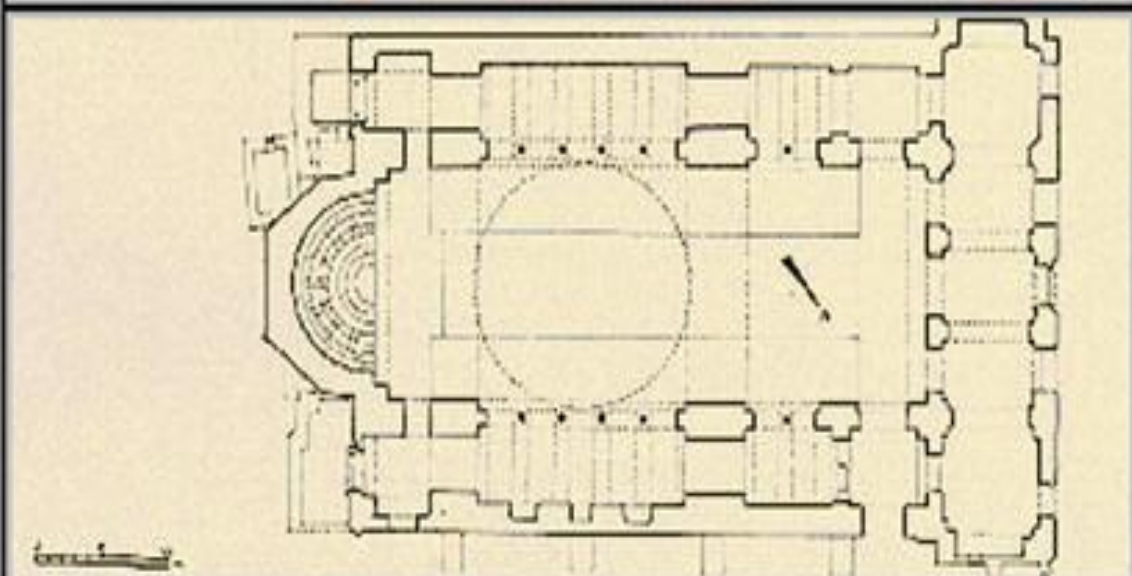

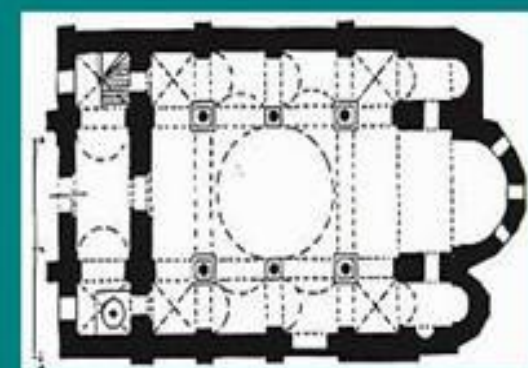

Αγία Ειρήνη,
Κωνσταντινούπολη. Κτίσθηκε
από τον Ιουστινιανό πάνω σε
παλαιότερο κτίσμα του Μεγάλου
Κωνσταντίνου, στον τύπο της
βασιλικής με τρούλλο. Το 740
καταστράφηκε από σεισμό όλη
η ανωδομή και ξανακτίσθηκε.
Στη σημερινή της μορφή η
εκκλησία παρουσιάζει μικτό
τύπο.

**Τομή κατά μήκος,
Εσωτερική άποψη.**

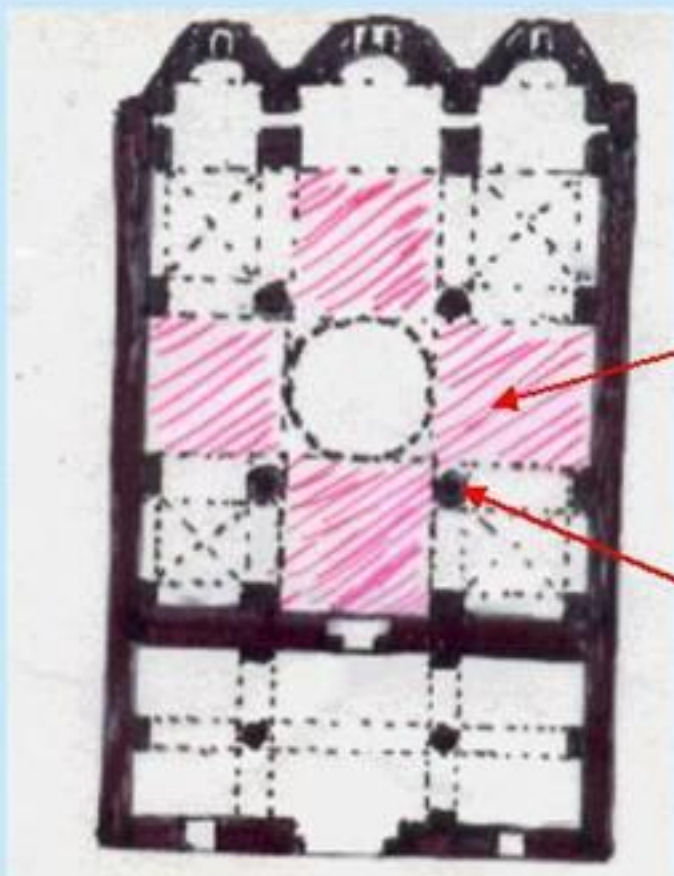
Όταν στο κέντρο του κυρίως ναού προστίθεται στην οροφή τρούλος, ο ναός λαμβάνει τη μορφή της **"τρουλαίας βασιλικής" ή "βασιλικής με τρούλο"**. Ο τρούλος στηρίζεται στους 4 κίονες που βρίσκονται μπροστά από την είσοδο προς το ιερό (δείτε το κάτω - αριστερά σχέδιο) και πάνω στα ημισφαιρικά τρίγωνα που τους συνδέουν (δείτε τις φωτογραφίες παρακάτω):

ο τρούλος της Αγ. Ειρήνης στην Κωνσταντινούπολη:

Εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλο

- Στην **κάτοψη** που βλέπουμε δίπλα εμφανίζεται σχήμα σταυρού εγγεγραμμένου στο τετράγωνο
- ο τρούλος στηρίζεται σε 4 κίονες :
τετρακίονιος ναός

Στη στέγη του ναού σχηματίζεται σταυρός

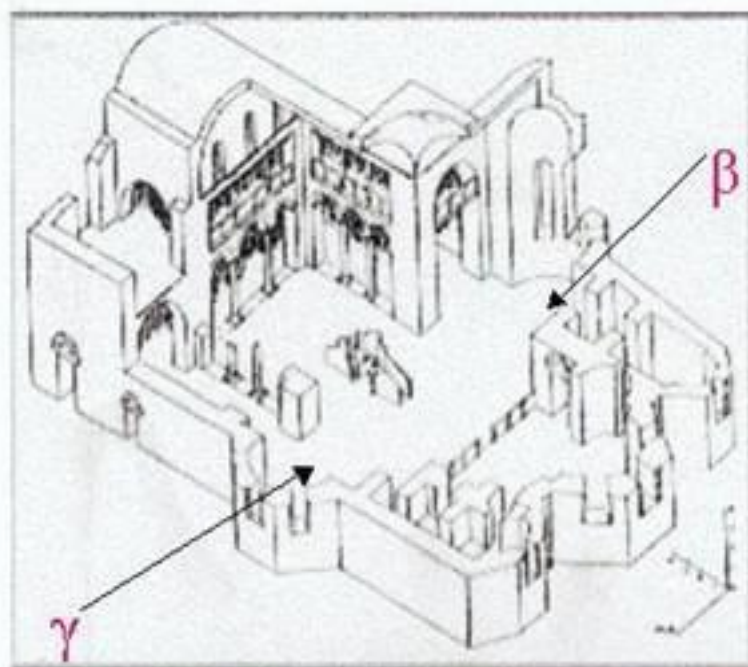

Εγγεγραμμένος
σταυροειδής με τρούλο

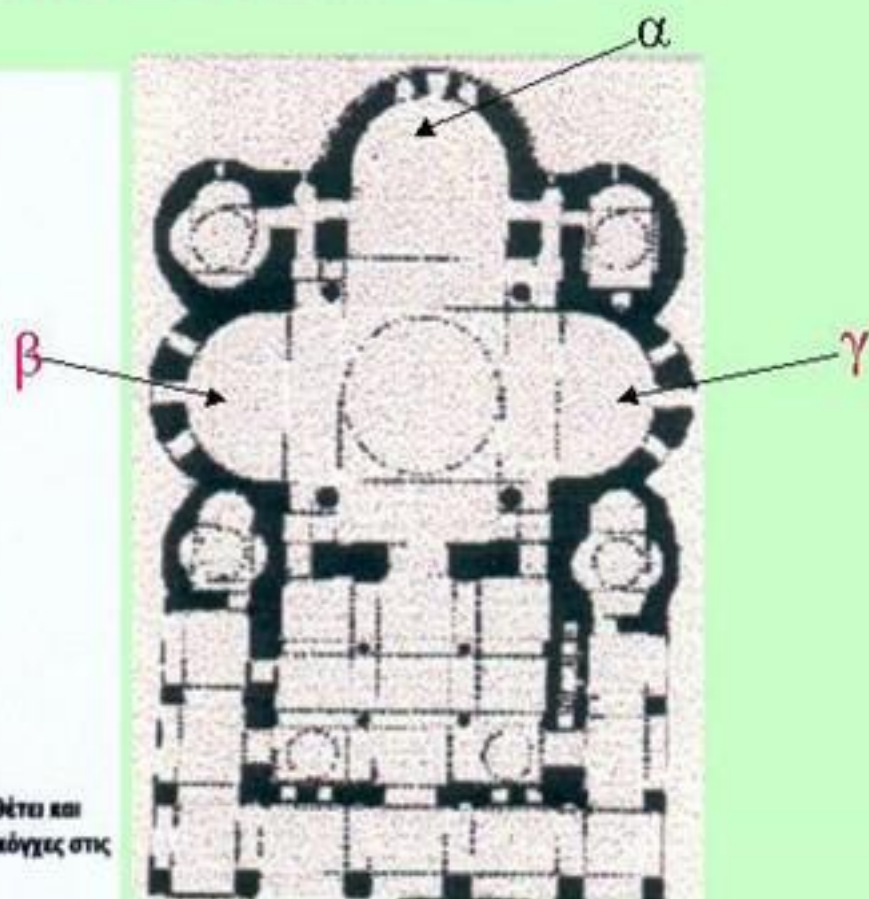

Ναός τρίκογχος

Εκτός από την κόγχη του ιερού Βήματος(α), πολλές φορές προστίθενται δύο νέες κόγχες, βόρεια (β) και νότια (γ) στα άκρα του σταυρού

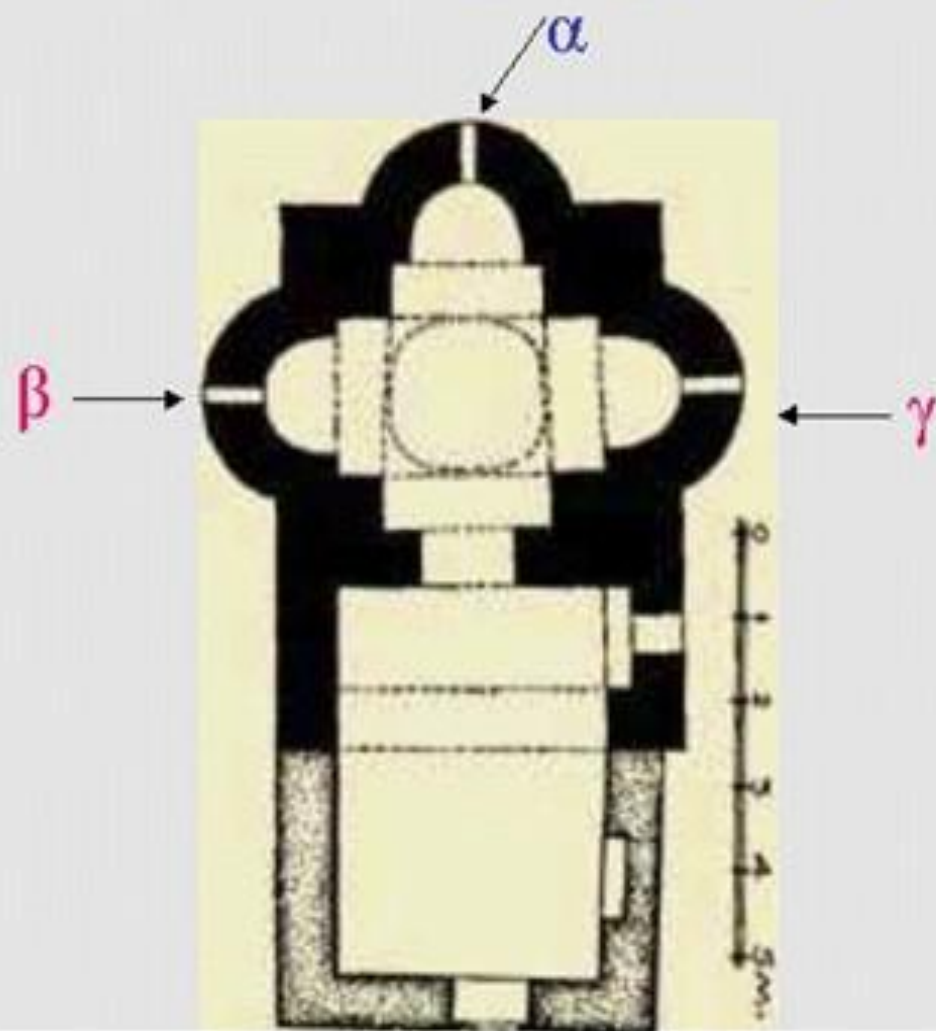

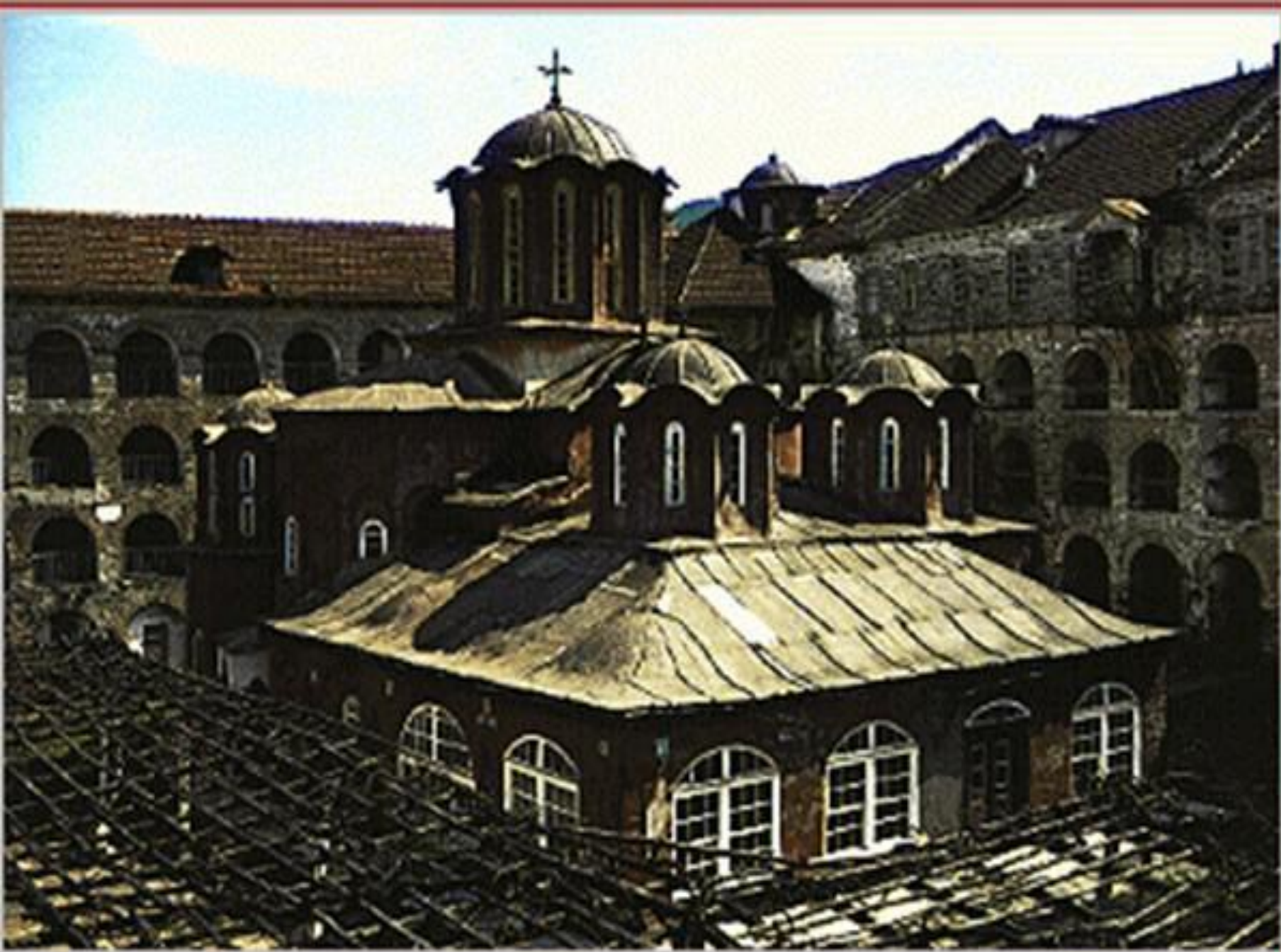
Εκκλησία του Αγίου Τίτου στη Γόρτυνα Κρήτης. Χρονολογείται τον 10ο αιώνα, αν και διαθέτει και παλαιοχριστιανική φάση. Σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός, μεταβατικού τύπου, με δύο κόγχες στις άκρες του εγκάρσιου σκέλους του σταυρού.

Οι δύο κόγχες (β) και (γ) συνήθως χρησιμεύουν για το χορό των ψαλτών και ονομάζονται «χορός»

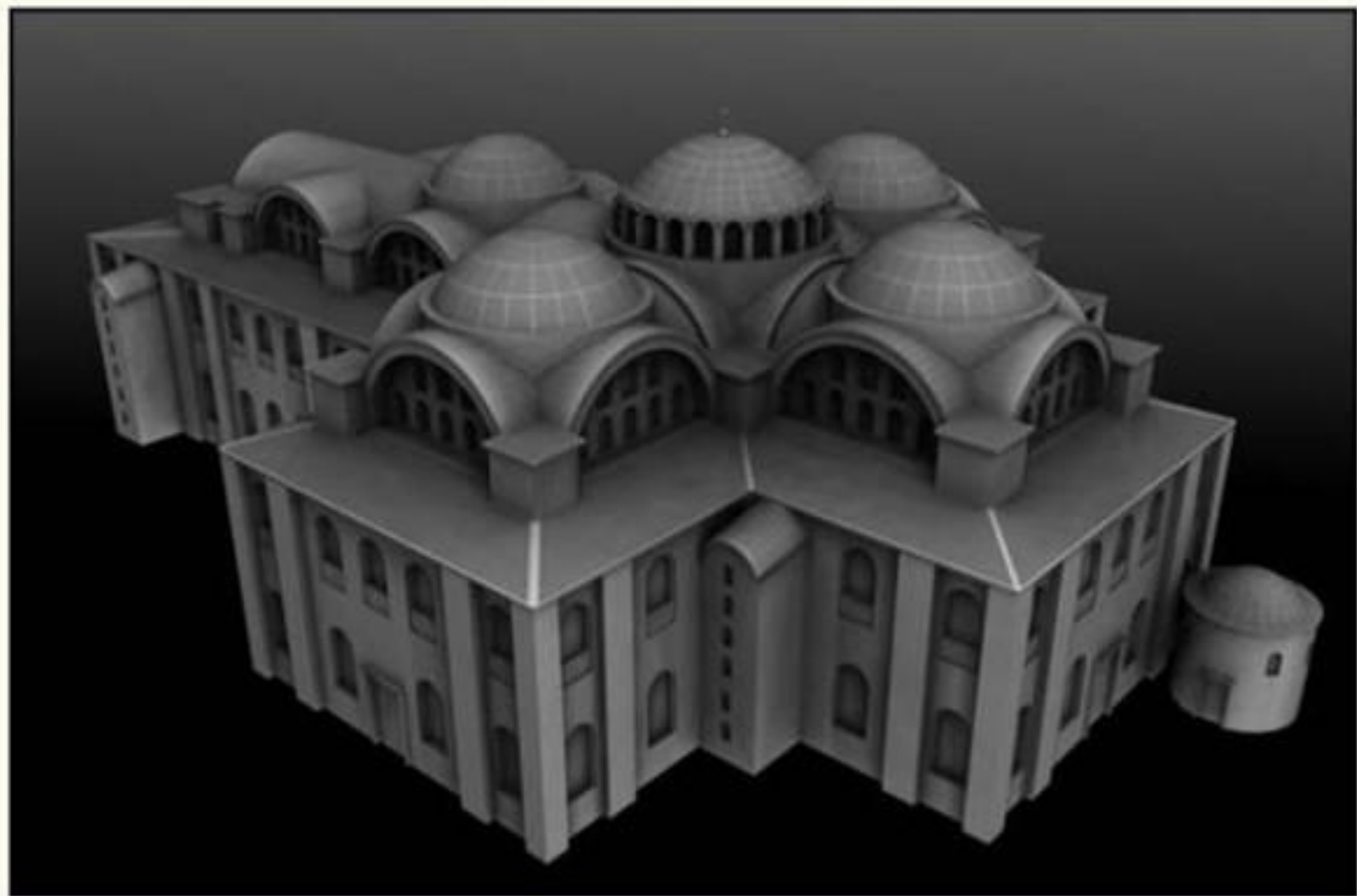
Κόγχη του
ιερού βήματος

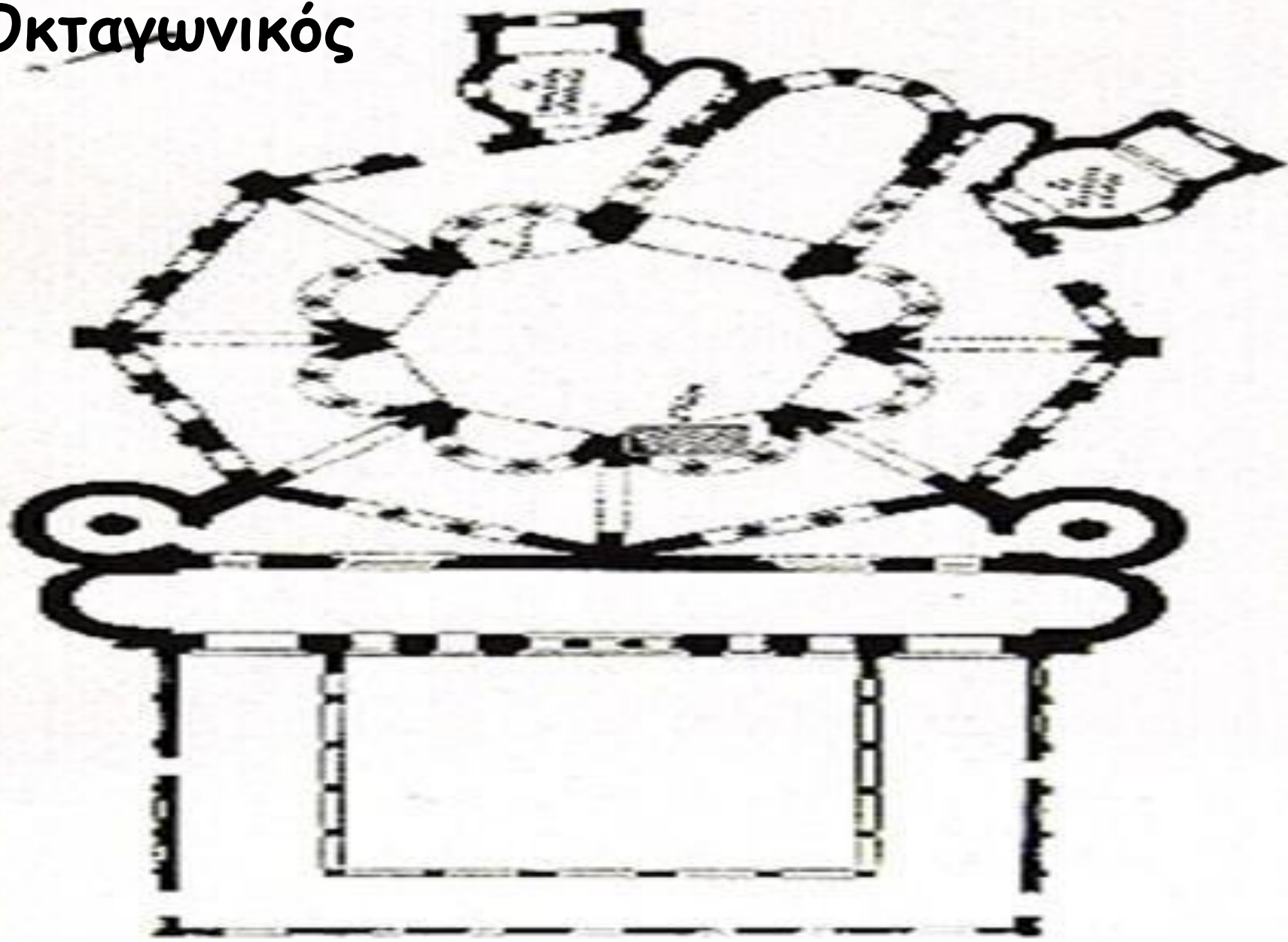
μουσίου στο Άγιο Όρος είναι αφιερωμένη στη Μεταμόρφωση τ

Πεντάτρουλοι ναοί

Οκταγωνικός

Ναός Αγίου Στεφάνου Ροτόντο, Ρώμη. Κτίσθηκε μεταξύ 468 και 483. Περίκεντρο κτήριο. Στο εσωτερικό μία διπλή κιονοστοιχία με ιωνικά

A. Αρχιτεκτονική

II. Εξωτερικές επιφάνειες:

1. όχι ιδιαίτερα επιμελημένες
2. αίσθηση πρόχειρης κατασκευής

III. Εσωτερικοί χώροι:

1. τοιχογραφίες
2. ψηφιδωτά
3. ανάγλυφες παραστάσεις
4. έργα ξυλογλυπτικής
5. φορητές εικόνες

B. Γλυπτική και ζωγραφική (τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, φορητές εικόνες)

III. Αγιογράφηση:

1. Κορυφή τρούλου: ο Παντοκράτωρ και γύρω γύρω άγγελοι και προφήτες
2. Λοφία τρούλου: Ευαγγελιστές
3. Αψίδα Ιερού: η Θεοτόκος ανάμεσα στους αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ
4. Τοίχοι: δεσποτικές γιορτές, Άγιοι, Μάρτυρες

B. Γλυπτική και ζωγραφική (τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, φορητές εικόνες)

IV. Τεχνική αγιογραφίας:

1. Αδιαφορία για σωστές αναλογίες, κίνηση, προοπτική
2. Αδυνατισμένες μορφές Αγίων σε όρθια και μετωπική στάση → αίσθηση πνευματικότητας, αυστηρότητας, επισημότητας
3. Επιδίωξη: προβολή της ζωής μετά τον θάνατο και της αιωνιότητας

4. (Καμιά φορά) Χρήση κλασικής τεχνοτροπίας

Γ. Μικρογραφία, Μικροτεχνία, Μικρογλυπτική, Νομισματική

I. Μικρογραφία: διακοσμητικές εικόνες στα χειρόγραφα: παριστάνουν αυτό που περιγράφεται στο κείμενο (σύνδεση λόγου και εικόνας)

II. Μικροτεχνία και μικρογλυπτική :

1. υψηλή τεχνική και καλλιτεχνική ποιότητα
2. μεγάλη ποικιλία
3. υλικά: α/ πολύτιμα μέταλλα

β/ σμάλτο

γ/ ελεφαντόδοντο

Γ. Μικρογραφία, Μικροτεχνία, Μικρογλυπτική, Νομισματική

III. Νομίσματα:

1. Έχουν αισθητική αξία
2. Είναι έργα μικροτεχνίας
3. Είναι ιστορικές πηγές γιατί:
  - α/ απεικονίζονται ιστορικά πρόσωπα
  - β/ δίνουν πληροφορίες για την πολιτική, την οικονομία, την κοινωνία, το πολίτευμα, τη θρησκεία

Δ. Μουσική

I. Εκκλησιαστική λειτουργική ποίηση:

1. μελοποιείται και ψέλνεται κατά τη Θεία Λειτουργία και άλλες θρησκευτικές τελετές
2. είναι απλή (αρχικά) Αργότερα
3. οι ύμνοι (= εγκωμιαστικά άσματα για το Θεό και τους Αγίους) γίνονται πιο σύνθετοι
4. έως τον Ζ' αιώνα τη γράφουν και τη μελοποιούν οι ποιητές ή μελωδοί (π.χ. Ρωμανός ο Μελωδός)
5. Η αιώνας: ο υμνογράφος μπορεί να είναι άλλος από τον μελοποιό

Δ. Μουσική

6. είναι μονοφωνική κα φωνητική (μία φωνή, ή περισσότερες με έναν κοινό ήχο)
7. δε χρησιμοποιούνται μουσικά όργανα
8. αρχικά αλφαβητική σημειογραφία (νότα = γράμματα)
9. 8^{ος} αιώνας: άλλοι τύποι μουσικής γραφής
10. δε χρησιμοποιείται το λειτουργικό δράμα (= θρησκευτική παράσταση)

Ο
ΑΓΙ
Θ

ΡΟ
ΜΑΝ
ΟΣ

ΘΕΟΤΟΚΟ ΠΑΡΩΝΟ

- Το Πρωτόν -

ΗΜΟΣ $\frac{\lambda}{\mu}$ η $\frac{\eta}{\lambda}$ χ

Α **Κ**

Θ ε ε ο ο το ο ο κε ε ε

πα αρ θε ε ε ο νε η χαι αι αι αι ρε

ε ε ε ε η κε χα ρε ου ο ρε

ε ε νε η η η Μα α ρι ι ι ι

α $\frac{\alpha}{\eta}$ ο ου ο ο ο ρι ι ο ο

με ε θε α α ου ου η ου $\frac{\eta}{\lambda}$ $\frac{\eta}{\lambda}$

ο ο ηη με ε ε ε νε η ου ο ε

ε ε $\frac{\eta}{\lambda}$ ο ο ναρ ει ι ο ι ο ι ρι ι ι

Δ. Μουσική

ΙΙ. Κοσμική μουσική:

1. προσαρμόζεται στη νέα πίστη και λατρεία
2. χρησιμοποιούνται μουσικά όργανα: κρουστά, πνευστά, έγχορδα
3. αλληλεπίδραση με τη θρησκευτική μουσική:
στον Ιππόδρομο:
  - α/ ψαλτά εγκώμια για τον αυτοκράτορα - εγκωμιαστικά άσματα για τους ακρίτες
  - β/ χρήση αερόφωνου οργάνου

Ύδραυλις, ή
Αερόφωνο
el.wikipedia.org

